

Fransız edebiyatı

Ortaçağ

Fransızca ilk edebiyat ürünü, 878'de yazılmış olan ve bir azizin yaşamının anlatıldığı Sainte Eulalius'tur. Bunu 10. ve 11. yüzyıllarda yazıldığı bilinen iki azizin yaşamöyküsü izlemiş, Fransız halkının özelliklerini ve ruhunu yansıtan yapıtlar 12. yüzyılda chanson de geste ("kahramanlık şarkısı") ile doğmuştur.

Bu şarkılar çeşitli Fransız kahramanlarının eylemlerini dile getiriyordu. Bunlar Şarلمان'ı, Sarazenler'e karşı girişilen savaşları, Haçlı Se-ferleri'ni ve Fransız derebeylerini konu alan yiğitlik destanlarıydı. Yazılmadan önce bestelenir ve çalgı eşliğinde söylenirdi. İçlerinde en eskisi ve ünlüsü La Chanson de Roland'dır (11.-12. yüzyıl; "Roland'ın Şarkısı").

Bu destanların yazıldığı dönemde lirik şarkılar söyleyen gezgin şarkıcılar ortaya çıktı. Fransa'nın güneyinde, Provence yöresinde troubadour (trubadur) adı verilen bu şarkıcılar jongleur'ler gibi halkı eğlendirmeyi amaçlıyorlardı. Kuzey Fransa'da ise soylu feodal beylerden profesyonel eğlendiricilere kadar, toplumsal sınıfların çok farklı kesimlerinden insanlar bu işe ilgi duyuyordu. Destanların tümü sevda üzerineydi. Bir genç kızın, birbirini seven iki gencin ya da mutsuz bir âşığın acılarını anlatmanın ayrı ayrı kalıpları vardı. Bunlardan romans adı verilen daha uzun öyküler doğdu. Hepsisi de cesur bir erkeğin, bir kahramanın nasıl davranması gerektiğini anlatıyordu. 12. yüzyıldan kalma ünlü romansların çoğu Chretien de Troyes'nın kaleminden çıkmıştır. Fransa ile İngiltere arasındaki siyasal bağlar dolayısıyla bu romansların bir bölümü İngiliz öykülerinden alınmış olmakla birlikte bir hayli değişime uğramıştır. Örneğin Chretien, Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri'ne ilişkin romanslar da yazmıştır (bak. Arthur). Bu dönemde aşk ve serüven konulu kısa şiirler de yazıldı. İçlerinde en güzelleri Marie de France'inkilerdir. Bunlardan "Lanval", bir peri kızının yoksul bir şövalyeye olan gizli aşkını ve onu tilsimleriyle nasıl zengin ettiğini anlatır. 12. yüzyılda başlayan bir başka edebiyat türü de insanların zayıf yanlarını alaya alan, güldürme amacıyla yazılmış fabllerdi. Bunlar dinsel ve ahlaksal değerleri de alaya alıyor, rahiplerin ikiyüzlü-lüğüyle dalga geçiyordu. Zamanla iyiden iyiye din karşıtı bir içerik kazandılar. Fabllerde hayvanlar insanları temsil eder, bu yolla toplumsal taşlamalar ve yergiler dile getirilirdi (bak. Fabl).

İlk oyunlar Latince yazılmış ve kiliselerde oynanmıştır. Halk, kilisenin Latince'yle sürdürülen törenlerini izlemekte güçlük çektiği için bunlar basitleştirilerek oyunlaştırıldı. Daha sonra oyuncular rollerini ezbere okumaya başladılar ve oyunların süresi uzadı. Bunların çoğu İncirdeki öykülerden uyarlanıyordu. Bir zaman sonra oyunlar kilise yerine kasaba alanlarında düzenlenmeye başlandı.

Latince'nin yerini Fransızca'nın almasıyla halktan kimseler de oyunlarda rol almaya başladılar. İncirden kişileri ya da azizleri konu alan bu oyunlara, Tanrı'nın insanlarca anlaşılmaazlığı anlamında, mucize ya da gizem oyunları deniyordu. Çok uzun olanlar birkaç gün sürebiliyordu. Dekorlar ve kostümler son derece görkemliydi.

Ortaçağ şairlerinden François Villon konularını gerçek yaşamdan alan olağanüstü güzellikte şiirler yazmıştır.

Rönesans

İngiltere ile Fransa arasındaki Yüz Yıl Savaşları (1337-1453) sırasında Fransa'da birtakım değişiklikler olmuş, edebiyat ve öteki sanat dallarında bir kısırlık ve yozlaşma baş göstermişti. Ama 16. yüzyılın başlarında iyiye doğru bir gidiş gözlenmeye başladı. Okumuş yazmış, bilgili kimseler Eski Yunan ve Latin edebiyatını, bilim ve kültürünü yeniden keşfettiler. Yeni topraklar bulundu; batılılar bu denizaşırı ülkelere giderek yerleştiler, onları sömürgeleştirerek zenginleştiler. Baskı makinesinin icadı yazılı metinlerin yayılmasını kolaylaştırdı. Kilise bu yüzden halkın desteğini ve saygısını büyük ölçüde yitirdi. Bu gelişmeler Rönesans'ın, yani "yeniden do-ğuş"un başlangıcıydı (bak. RÖNESANS). Avrupa'nın öbür ülkeleri gibi Fransa da bu çağda baş gösteren gelişmelerde etkin bir rol aldı. Başlangıçta Fransız şairleri şiirde bir yenilik yaratamadılar. Gerek düşünce, gerek biçim açısından Eski Yunan ve Roma'ya bağlı kaldılar. Clement Marot eski biçimlere bağlı kalmakla birlikte, Fransızca'nın duru ve anlaşılabilir bir dil olması için çaba gösterdi. Pierre de Ronsard ise eskiye titizlikle sadık kalınması gerektiğini savunuyordu. Daha da ileri giderek, Fransızca'ya Latince ve Yunanca sözcükler katmayı denedi. Uzun destan şiiri Franciade, Virjil'in Aeneis'i örnek alınarak yazılmıştır (bak. AENEIS; VİRJİL). Rönesans'tan önce düzyazıyla yazılmış pek az öykü vardı. Rönesans çeşitli edebiyat türlerinin geliştirildiği ve denendiği bir dönem oldu. 16. yüzyılın ilk yarısında düzyazı alanındaki ilk önemli yapıtlar François Rabelais'nin Pantagruel'ı (1532) ve iki ciltlik Gargantuar (1534). Güldürücü, düşündürücü ve bilimsel nitelikleriyle Gargantua ve Pantagruel Fransız toplumundan bir kesiti yansıttığı gibi, yazarının iç dünyasını da okura açar (bak. Rabelais, François).

Rabelais nasıl Rönesans'ın ilk dönem sözcüsü ise, Michel de Montaigne de son dönem sözcüsü oldu. İnsan kendi dünyasını yaratır diyen Montaigne bilginin yararını pek fazla önemsemedi. Ona göre kişinin yaşamı kavrayabilmesi için her şeyden önce kendini tanıması gerekiyordu. Deneme türündeki yazıları pek çok yazarca örnek alınmıştır (bak. Deneme).

Rönesans döneminde tiyatro açısından bir değişiklik olmadı. Halk 16. yüzyılın ortalarına kadar eski türdeki

ortaçağ oyunlarını izlemeyi sürdürdü.

Klasik Dönem

17. yüzyıl, Fransız edebiyatının klasik dönemi olarak bilinir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi, bu dönem yazarlarının Yunan ve Latin klasiklerinden esinlenmeleri, ikincisi de bu yazarların yapıtlarının kendilerinden sonraki kuşaklarca örnek alınan klasikler değerinde olmalarıdır. Bu dönemde duygudan çok akla seslenen, duru ve akılcı bir anlatımı benimseyen Fransız yazarlar Fransa dışındaki ülkelerin edebiyatını da etkilediler.

17. yüzyıl yazarları Fransız krallarına ve saray çevresine çok yakındılar. Sarayın görgü ve davranış kuralları yazarların üslubunu etkiliyordu. Yazardan beklenen incelik, sağduyu ve dil birliği idi. Bu dönemde yazarlar ile okurlar Salon adı verilen çeşitli toplantı yerlerinde bir araya gelirlerdi. Bir grup Fransız yazar 1635'te Fransız Akademisi'ni kurdu. Akademi üyelerinin çabalarıyla Fransızca o denli duru, hoş ve seçkin bir dil oldu ki, Avrupa'da dönemin tüm aydınlarınca benimsendi. Bir bilim adamı ve filozof olan Rene Descartes ilk dönem klasik yazarları büyük ölçüde etkiledi (bak. Descartes. RenE). Akılını İyi Kullanmak ve Bilimlerde Doğruyu Bulmak İçin Metot Üzerine Konuşma'da (Discours de la methode pour bien conduire sa raison et chercher la ver ite dans les sciences; 1637) kanıtlanmamış hiçbir şeyin gerçek olamayacağını, sorunların basamak basamak çözümlenmesi ve her basamağın belli bir sıra izlemesi gerektiğini savundu.

Bu dönemde büyük şairler yetişmedi. Bunun nedeni, belli beğeni kalıplarının duyguların içtenlikle dışa vurulmasını engellemiş olması olabilir. Biçimsel kalıplara bağlı şairlerden François de Malherbe, klasik şiir alanında hem ilk, hem de en yetkin olma özelliğini taşıyor. Bu dönemde şiir Jean de la Fontaine ile doruğa ulaştı. La Fontaine eski öyküleri duyarlı, canlı ve neşeli bir üslupla hayvan masallarına dönüştürdü (bak. La Fontaine. Jean De). Şiirin gösteremediği gelişme ise tiyatro alanında gözlemlendi. Le Cid (1637) trajediyle Pierre Corneille Fransız tiyatrosunun görkemli yüzyılını başlattı. Corneille, Yunan ve Latinler'i taklit etmeksizin, Fransız dünyasını konu aldı. Başkaları dış dünya ile ilgilenirken, o insan zihnine ilgi duydu. Oyunlarının insan doğasına ışık tutması ve sağlam bir dramatik kurgusu olması kalıcılıklarını sağlamıştır. Moliere olarak bilinen Jean Bap-tiste Poquelin, Fransa'nın en ünlü komedi yazarıdır (bak. MoliEre). Rabelais gibi Moliere de yaşamı dengeli ve duyarlı bir biçimde yansıtmayı başardı. Talihsizlikler ve yıkımlar karşısında gülebilmeyen ne denli zor olduğunu bilen Moliere, izleyicisini tam da bu gibi durumlarda kahkahalarla güldürebiliyordu. Moliere'in de konusu insandı. En beğenilen oyunları arasında Tartuffe (Tartuffe, ou l'im-posteur; 1664), Cimri (l'Avare; 1668) ve Hastalık Hastası'm (le Malade imaginaire; 1673) sayabiliriz.

Moliere'in komedileri ün kazanırken, konularını Yunan trajedisinden, özellikle Öripides'ten, tarihten ve İncirden alan Jean Ra-cine klasik geleneğe bağlı olarak trajediler yazıyordu (bak. ÖRİPİDES; Racine, Jean). Racine saray çevresi için yazdı ve onların davranış kurallarının dışına çıkmadı. İnsanı çok yakından tanıması ve güzellik ile gerçekliği uyum içinde sunmadaki başarısı yazar olarak büyük ün kazanmasında etkili oldu. Phedre (1677) ve Athalie (1691) Racine'in en ünlü oyunlarıdır.

İlk romanın yazılışı da bu döneme rastlar. Bu, Marie de La Fayette'in bir başyapıt olan tek romanı Prens de Cleves'dir (la Princesse de Cleves; 1678). Bu yapıt ilk ciddi tarihsel roman olma özelliğini de taşıyor.

17. yüzyıl yazarlarının hepsi edebiyatta uygulanan katı kuralcılığı ve akılcılığı benimsemedi. O dönemde uzun, düş ürünü serüvenler çok tutuluyordu. Yüzyılın sonuna doğru birçok peri masalı yazıldı. Charles Perrault' nun "Çizmeli Kedi", "Uyuyan Güzel", "Kırmızı Şapkalı Kız", "Kaz Ana" ve "Kül Kedisi" gibi birbirinden güzel masallarının ilk basımları bu yıllarda yapıldı. Ne var ki, bunlardan daha önemlisi, Perrault'nun eskileri taklit eden çağdaş yazarlara, bu tutumlarından ötürü saldırışuydu. Klasik yazarları savunan Jean de La Bruyere Karakterler (les Caracteres; 1688) adlı yapıtında çağının yapmacıklığını, zevk ve sefaya düşkünlüğünü sergilerken, Eski Yunan toplumunun erdemlerini dile getirdi. İnsan düşüncesinin zaman içinde olgunlaştığını savunan Perrault ve Fon-tenelle gibi yazarlar da eskilere öykünmenin bir yararı olmayacağını ve yeni yapıtların daha üstün olduğunu öne sürdüler. Perrault, yazarların akli mutlaklaştırarak, klasik Yunan ve Latin yazarların yöntemlerini sıkı sıkıya izlemelerinin, ilerlemeyi ve gelişmeyi önleyeceği düşüncesindeydi. Perrault'nun eleştirileri, klasiklerin izinden giden ve gitmeyen yazarlar arasında daha uzun yıllar sürecek ve 18. yüzyılda yeni bir anlayışa yol açacak bir çekişmenin başlangıcıydı.

18. Yüzyıl

18. yüzyılın başlarında edebiyatta yeni bir eğilim ortaya çıktı. Aydınlanma Çağı yazarları yapıtlarının biçim ve güzelliklerine önem verecek yerde, düşüncelerini yaymayı ve okurlarına bilgi vermeyi yeğliyorlardı (bak. AYDINLANMA Çağı). Fransa'da toplumsal koşullar çok ağırdı. Yazarlar, bunu dile getirmek isterken, düşüncelerinden ötürü cezalandırılmaktan çekmiyorlardı. Bu yüzden örtülü bir anlatım yolu seçtiler. Alain-Rene

Lesage, Gil Blas de Santillane'in Maceraları (Histoire de Gil Blas de Santillane; 1715-35) adlı romanında Fransa'yı eleştiriyor, ama olayın başka bir ülkede geçtiği izlenimini veriyordu. Toplumun alt kesimlerinden gelen ve bir serüven atmosferi içinde kurulu düzenin eleştirisini yapan bir kahramanın öyküsü olan Gil Blas ilk gerçekçi Fransız romanı idi ve Cervantes gibi İspanyol yazarların başlattığı pikaresk geleneğinin bir uzantısıydı (bak. Cervantes Saavedra, MIGUEL De). Aydınlanma Çağı'nın önde gelen kişilerinden, Encyclopédie'nin yayımcısı ve yazarı Denis Diderot da kişisel deneyimlerine dayanan denemeler yazdı. Öykü ve romanları ise ölümünden sonra yayımlandı. Yazdığı sanat eleştirileriyle sonradan ilk büyük sanat eleştirmeni olarak nitelendirildi. Baron de Montesquieu İran Mektuplarında (Lettres persanes; 1721) Fransa ile alay ederken, mektupların İranlı bir gezgin tarafından yazılmış olduğunu öne sürdü.

Bu dönemin önde gelen temsilcisi François-Marie Arouet, edebiyat dünyasındaki adıyla Voltaire şair, tarihçi, öykü yazarı, tiyatroc ve hepsinin ötesinde cahillik ve haksızlıklara karşı çıkan yılmaz bir savaşıydı. Ülkesindeki insanların haksızlıkları görmesi için elinden geleni yapmaktan geri durmadı. En tanınmış yapıtı olan Candide (1759), düşüncelerini açıklamakta keskin zekâsını ne büyük bir ustalıklarla kullandığını gösterir. 18. yüzyılda tiyatro da toplumsal eleştiri araçlarından biri oldu. Lesage ve Jean-François Regnard, insanları ve davranışlarını eleştiren komediler yazdılar. Bu dönemin en yetenekli oyun yazarı Pierre Caron de Beaumarchais'dir. Sevil Berberi (le Barbier de Seville; 1775), Figaro nun Düğünü (le Mariage de Figaro; 1784) en ünlü yapıtlarıdır. Voltaire gibi Beaumarchais de insanların otorite ve geleneğe bağlılıklarını ve saygılarını kırmaya çalışarak, 1789'da tüm Avrupa'yı sarsacak olan Fransız Devrimi için halkın adım adım hazırlanmasına yardımcı oldu.

Romantizm

Voltaire'den sonra 18. yüzyılın en önemli yazarı Jean-Jacques Rousseau'dur (bak. ROUS-SEAU, Jean-Jacques). İnsanda doğal olarak var olan iyiliğin karmaşık toplumsal koşullar yüzünden yok olup gittiğini savunan Rousseau doğaya dönmeyi öneriyordu. 1762'de yazdığı Toplum Sözleşmesi'nde (du Contrat social) tüm yurttaşlarının eşit haklara ve eşit olanaklara sahip olacağı bir ülkeden söz eder. Böyle bir demokrasi önerisi, o dönemde ABD Anayasası'nı hazırlayanları çok etkilemişti. Akıl ve sağduyuyu yeterli bulmayan Rousseau Romantizm çağını açtı. Bu akım, yazarların ve sanatçıların duygularını diledikleri gibi ve diledikleri yoldan açıklamalarını temel alıyordu (bak. Romantizm).

Romantik Akım'ın gelişmesine katkıda bulunan iki yazar, Bernardin de Saint-Pierre ve François Rene Chateaubriand'dır. Saint-Pierre Pol ve Virjini (Paul et Virginie; 1787) adlı yapıtında biri kız, biri erkek iki Fransız çocuğun doğanın saflığı ve güzelliği içinde yetişmelerini anlattı. Chateaubriand ise Amerikan doğasının yabanıl güzelliklerini ustalıklarla betimledi. Rene (1802) adlı yapıtı romantik edebiyatın örnek bir ürünüdür.

Fransa'da devrimden ve Napolyon Savaşlarından sonra okuma yazma ve genel eğitim yaygınlaştı. Okuyanların sayısındaki artış, Fransız edebiyatında verimli bir döneme girilmesine yol açtı. Bir önceki yüzyılın gelenekselleşmiş klasik akılcılık ve sağduyu akımları önemini yitirmişti. Bir grup yeni yazar Romantizm Akımı'nı benimsedi. Şair oyun yazarı ve romancı Victor Hugo bu akımın öncüsüydü (bak. HUGO, VICTOR). Geniş bir hayal gücü olan Victor Hugo çocuklara, aileye, doğaya, sevgiye ve ölüme, kısaca insan yaşamına ilişkin ne varsa tümüne ilgi duyuyordu. Günümüzde Nötre Dame'in Kamburu (Nötre Dame de Paris; 1831), Sefiller (les Misérables; 1862) ve Fransız Devrimi'ni anlatan 1793 Devrimi (Quatre-vingt-treize; 1873) adlı romanları ile tanınır. Bu romanlar insanlığın acılarını, sevinçlerini ve yazarın yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal çalkantılarını yansıtır.

Klasik tiyatrodaki bir oyunun baş kişisi tüm insanlığı temsil ederken. Romantik tiyatro çağdaş toplumun yanlış değerlendirdiği, genellikle yalnız ve anlaşılmamış insanı odaklaştırdı. Bu dönemden günümüze sadece, oynanmaktan çok okunmak için yazılmış bazı oyunlar kaldı.

Armandine Lucie Aurore Dupin, bir kadın olarak kendini edebiyat dünyasına kabul ettirmenin zorluğundan ötürü, George Sand takma adını kullandı (bak. Sand, George). Kadınların özgürlüğü, özgür ve eşit bir toplumun gerçekleşmesi için siyasete atıldı. George Sand Romantik dönem Fransız yazarlarının en verimlilerindendir. Romanlarının konuları kendi yaşamından kaynaklanır. Sand'a göre, bir sanat yapıtı yaşanan gerçekliği dile getirmekten çok, olması gerekenin peşine düşmelidir. Lelia (1833), Consuelo (1842), Histoire de ma vie (1854; "Yaşamımın Öyküsü") yapıtlarından sadece birkaçıdır.

Tarih duygusunun güçlendiği devrimler döneminde Jules Michelet, François Guizot ve Alexis de Tocqueville edebi değeri olan tarih yapıtları yayımladılar.

Alexandre Dumas (Baba), Romantik tiyatro oyunları yazdı (bak. Dumas, Alexandre). Asıl ününü ise Fransız tarihinden esinlenerek yazdığı Üç Silahşörler (les Trois mousquetaires; 1844) ve Monte Kristo Kontu yla (le Comte de Monte-Cristo; 1845) kazandı. Bunlar günümüzde de hâlâ zevkle okunan etkileyici macera romanlarıdır. Oğlu Alexandre Dumas da nitelikli oyun ve romanlar yazdı. Prosper Merimee'nin romanları üslup açısından Alexandre Dumas'ninkilere benzerse de, Merimee entrikaya daha az yer verir ve anlatımı daha sadedir. Ünlü romanı Carmen (1847) fırtınalı bir sevda öyküsüdür.

Romantik dönemin öteki önemli yazarları Alfred de Musset, Alphonse de Lamartine ve Alfred de Vigny'dir. Her biri kendine özgü arayışlar içinde sevgi, sanat, doğa ve ölüme ilişkin yapıtlar yarattılar. Theophile Gautier lirik şiire yeni bir yön verdi.

Gerçekçilik ve Doğalcılık

Bir süre sonra Romantik yazarlar anlaşılmayı pek önemsemez oldular. Konuları gerçeklik boyutlarını aştı, karakterler ise iyice yabancılaştı. Genç yazarlar bu tutumun karşısına çıkarak, tam tersini yapmakla edebiyata yeni bir yön vermeyi denediler. İçinde buldukları dönemin en ince ayrıntısıyla anlatılmasının gerekliliğine inanıyorlardı.

Yapıtlarında Romantik izler bulunmasına karşın, Honore de Balzac bu yeni Gerçekçilik Akımı'nın öncüsü oldu (bak. Balzac. Honore De). La Comedie humaine (1834-37; "İnsanlık Komedi") adlı dev yapıtı, Eugenie Gran-det (1830) ve Cousin Pons (1847) gibi romanları buna örnektir. Çevrenin insan üzerindeki etkisine inanan Balzac'ın romanlarında toplumsal çevre betimlemeleri çok başarılıdır. Balzac'ın birçok önemli yapıtı Türkçe'ye çevrilmiştir. Tefeci Gobseck (Gobseck; 1830), Vadideki Zambak (le Lys dans la vallee; 1835), Otuz Yaşındaki Kadın (la Femme de trente ans; 1828-44) bunlar arasındadır. Dönemin bir başka gerçekçi yazarı Stendhal (Henri Beyle) Kırmızı ve Siyah (le Rouge et le noir; 1830) adlı romanıyla ünlüdür. Romanın baş kişisi, sonsuz isteklerine ulaşmak için hiçbir engel tanımayan, gözünü hırs bürümüş bir gençtir.

Gerçekçilik Akımı'nın en ünlülerinden Gustave Flaubert, yazarın dikkatli bir gözlemci olması ve izlediklerini olabildiğince gerçekçi bir biçimde aktarması gerektiğini savunuyordu (bak. Flaubert. Gustave). Yazıldığı günden bugüne değerini yitirmeyen Madame Bovary (1857) adlı yapıtı, sıkıcı bir taşra kentinde beklentilerine yanıt bulamayan romantik eğilimli bir genç kadının öyküsüdür. Flaubert Madame Bovary'nin çevresini de tüm ayrıntısıyla betimler (bak. Gerçekçilik).

Doğalcılık Akımı, Gerçekçilik'in abartılı bir biçimidir. Doğalcı yazarlar yaşamın çirkin, kaba ve yabani olan yanlarına ilgi duydular. Bu akımın öncüsü olan Emile Zola, Germinal (1885) adlı romanında maden işçilerinin zor ve acılı yaşamlarını en ayrıntılı biçimde anlatır (bak. Doğalcılık).

Guy de Maupassant değerli bir öykü yazarıdır. Flaubert, Maupassant'ın yetişmesiyle yakından ilgilenmiş, onu Alphonse Daudet ve İvan Turgenyev gibi yazarlarla tanıştırmıştır (bak. Turgenyev. İvan). Maupassant'ın 188()'de Doğalcı yazarlar grubunun yayımladığı bir güldestede yer alan öyküsü büyük ilgi gördü. Yazarın Bel-Ami (1885; ""Güzel Dost") adlı bir romanı ve gezi izlenimlerinin yer aldığı bir yapıtı da vardır. Gerçekleri çarpıcı bir dille anlatmadaki ustalığı öykülerine büyük bir tat verir. Alphonse Daudet de gözlemci özelliği ile Doğalcı yazarlar arasında sayılabilir (bak. Daudet. Alphonse). Ne var ki, yapıtları çok duyarlı ve umutludur.

19. yüzyılın sonunda ortaya çıkan Simgencilik (Sembolizm) Akımı, Romantizm'e karşı en önemli tepkiyi oluşturdu. Bu akıma bağlı şairler duyguların silik bir izlenimini, sözcüklerin anlamıyla olduğu kadar, sesleriyle de vermeye çalıştılar. Simgeci şairler zihinlerde, sözcüklerle hayal yaratma çabasıydılar. Edebiyatta, resimde ve müzikte kullanılan İzlenimci tekniklerin paralelinde ürün verdiler. Bu okulun öncüsü Paul Verlaine idi. Önde gelen adlar ise Stephane Mallarme, Arthur Rimbaud ve Charles Baudelaire'dir (bak. Baudelaire, Charles Pierre). Paul Valery Mallarme'den etkilenmekle birlikte, üslubu daha karmaşık ve cilalıdır. Paul Claudel'in şiirleri ise Tann'ya inancı ve dinsel temaları içerir.

0. Yüzyıl

20. yüzyılda roman en önemli edebiyat türü olarak ağırlık kazandı. Anatole France Penguenler Adası'nda (l'île des pingouins; 1908) siyasal ve toplumsal konuları alaya aldı. Bazı yapıtları Hıristiyanlık'a karşı iken, bazıları da Almanlar'a karşı idi. Marcel Proust, Geçmiş Zaman Peşinde (À la Recherche du temps perdu; 1913-27) adlı birçok ciltten oluşan uzun romanında psikolojik analizlere yer verdi (bak. Proust. Marcel). Romain Rolland 10 ciltlik İzlenimci romanı Jean-Christophe'ta (1906-12) bir müzisyenin yaşamını ince ayrıntılarıyla anlattı. Yazdığı bir dizi yaşamöyküsü-nün içinde, evrensel bir sanatçı olarak değerlendirdiği Beethoven'in özel bir yeri vardır. 1903'te Vie de Beethoven'i ("Beethoven'in Yaşamı") yayımladı.

19. yüzyıl sona ererken, başlıca tiyatro yapıtlarında dönemin önemli toplumsal sorunları ağırlık kazanmıştı. Bu nedenle birçoğu zaman aşımına uğradı. Sorunları irdeleyen bu oyunlardan başka, Georges Feydeau gerçekdışı, hafif komediler yazdı. Edmond Rostand'ın Cyrano de Bergerac'ı (1897) ise küçük kurallarına uygun bir tiyatro yapıtıdır. Guillaume Apollinaire ise dönemin önde gelen şairleri arasında yer alır.

I. Dünya Savaşı'yla ilgili olarak siper savaşına ilişkin iki roman yazıldı: Henri Bar-busse'ün Ateş (Le Feu; 1916) ve Georges Du-hamel'in Vie des martyrs (1917; "Şehitlerin Yaşamı"). Her iki roman da savaş içinde sıradan askerin kafa karışıklığını ve tedirginliğini işler. Andre Malraux İnsanlık Durumu'nda (la Condition humaine; 1933) 1920'lerde Çin'deki durumu, Umu? ta ise (l'Espoir; 1937) İspanyol İç Savaşı'nın başlangıcını anlatır. Hümanist bir

yazar olan Antoine de Saint-Exupéry yapıtlarında dostluğu yüceltir. Küçük Prenses'te (le Petit prince; 1943) çocukların saf ve özgün evrenine girerek, insanların çıkar dünyasında yitirdikleri değerleri irdeler. Gece Uçuşu (Vol de nuit; 1931), İnsanların Dünyası (Terre des Hommes; 1939) ve ölümünden sonra yayımlanan Kale (Citadelle; 1948) başlıca romanlarıdır.

Proust ve Rolland ile başlayan psikolojik roman geleneği, Roger Martin du Gard'ın les Thibault (1922-40) adlı sekiz bölümlük, kendi türünde çok başarılı dönem romanı ile sürdü. Jules Romains 27 ciltlik les Hommes de bonne volonté'dç. (1932-46; "İyi Niyetli İnsanlar") 1908-33 yılları arasındaki Fransız toplumunu sergiledi.

Fransa'nın en büyük romancılarından biri olan Colette, sevdacılarının ve coşkuların yazarıdır. Kokuları, tatları, sesleri ve renkleri duyumsatmadaki ustalığı olağanüstüdür. Başlıca romanları Cicim (Cheri; 1920) ve la Fin de Cheri (1926; "Cicimin Sonu") genç bir adamla kendinden yaşlı bir kadın arasındaki sevdâ ilişkisinin, Gigi (1944) ise iki geçkin kız kardeşin yetiştirdiği bir genç kızın öyküsüdür. Gigi sonradan oyunlaştırılmış, sinemaya uyarlanmış ve bir müzikal komediye dönüştürülmüştür.

İki savaş arasında, Fransız yazarlar siyasal tavırlarını ortaya koydular. Pierre Drieu La Rochelle faşizm yanlısı bir yazardı. Sol eğilimli dergi ve gazete sütunlarında ise çok sayıda yazar, sosyalizmi ve komünizmi destekledi, savaş tehlikesine karşı insanları uyarak barıştan yana bir tutum aldı.

1930'larda ve 1940'larda sanatta ve edebiyatta bütün eski kültürü ve toplumsal değerleri yıkmaya yönelik en önemli akım Gerçeküstücülük oldu. I. Dünya Savaşı'nda ortaya çıkan aşırı milliyetçiliğe karşı gelişen bu akımın önde gelen adları Andre Breton, Paul Eluard ve Louis Aragon'dur (bak. ARAGON. LOUIS; ELUARD. Paul). Gerçeküstücülük Akımı, akıl ve mantığın tüm denetimlerden kurtularak düşlere ve imgelere ağırlık verilmesi anlamına gelir. Bu, şiirde mantık ve irade dışında, bilinçaltının derin karanlıklarından sızan bir ışık gibi yansıtılır. Tiyatro alanında Gerçeküstücü Akım Antonin Artaud'nun Vahşet Tiyatro-su'nda kendini gösterdi. Bu dönemin önemli tiyatro yazarları Jean Giraudoux ve Jean Cocteau'dur. Aragon Gerçeküstücülük Akımı içinde çok kalmadı. 1930'dan sonra yayımladığı şiir kitapları ve romanlarıyla Toplumcu Gerçekçilik'in yerleşmesine katkıda bulundu. II. Dünya Savaşı sırasında Fransa'da bir direniş edebiyatı doğdu. Paul Eluard ve Louis Aragon şiirde, Vercors ise Susan Deniz'le (le Silence de la mer; 1942) romanda bu edebiyatın en güzel örneklerini verdiler.

Andre Gide, romanları ve denemeleriyle Fransız edebiyatında önemli bir yer tutar (bak. GIDE. ANDRE). Dünya Nimetleri (les Nourritures terrestres; 1897), Ayrı Yol (V Immoraliste; 1902), Dar Kapı (la Porte étroite; 1909), İsaibel-le (Isabelle; 1911), Vatikan'ın Zindanları (les Caves du Vatican; 1914), Kadınlar Mektebi (l'Ecole des femmes; 1929) gibi yapıtlarında batı uygarlığının gösterişçi yaldızının ne denli koruyucu olduğunu sorgular. Yaşamının bilincine varmamış bir insan için ölüm nasıl bir anlam taşır? Hıristiyanlık'ın gereklerini özveriyle yerine getirmek mi, yoksa öznel isteklerin dayatmasına boyun eğmek mi doğrudur? Bunlar Andre Gide'in yapıtlarında irdelediği bazı sorunlardır.

Şair ve romancı Jean Cocteau çeşitli sanatsal eylemlerde yer aldı. Stravinski, Erik Satie gibi bestecilerle çalıştı, Eski Yunan yapıtlarını yeniden yorumladı. Aynı zamanda acımasız bir eleştirmendi.

1939'da II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla yazarlar yeni bir arayış içine girdiler. Jean-Paul Sartre'in öncülüğünde Varoluşçuluk Akımı doğdu (bak. Sartre. Jean-Paul; Varoluşçuluk). Bu akım varoluşun özden önce geldiğini ve özü sürekli yarattığını ileri sürüyordu. Bu dönemde öne çıkan öteki yazarlar Jean Anouilh ve Albert Camus'dür. 20'nin üstünde oyuna imzasını atan Anouilh, çok yönlü bir sanatçıdır. Tüm yapıtlarında gençlik idealizmi ile deneyimin getirdiği düş kırıklığı çelişkisi ana tema olarak yer alır. Oyunları, sahneye şiirin büyüsunü taşır. Camus yaşamın taşıdığı anlamı sorgular. Güçlü denemelerinde özgürlük ve tutkuyu irdeler. En önemli yapıtları Sisyphe Efsanesi (le Mythe de Sisyphe; 1942), Yabancı (l'Etranger; 1942), Veba (la Peşte; 1947) ve Başkaldıran İnsan'dır (l'Homme revolte; 1951).

Varoluşçuluk II. Dünya Savaşı'ndan sonra da etkisini sürdürdü. İkinci Cins'in (le Deuxi-eme sexe; 1949) yazarı ve Jean-Paul Sartre'in düşüncelerini paylaşan Simone de Beauvoir, kadının çağdaş dünyadaki yerini sorgulayan felsefi yapıtlar ve romanlar yazdı.

Eugene Ionesco, Kel Şarkıcı (la Cantatrice; 1949), Gergedan (le Rhinoceros; 1959) adlı oyunları Uyuşmazlık Tiyatrosu'nun öncüsü oldu (bak. IONESCO. Eugene). Bu alanda yeteneğini kanıtlayan bir başka oyun yazarı da Samuel Beckett'tir (bak. Beckett. Samuel). Fransa'da yaşayan İrlanda kökenli yazarın en ünlü yapıtlarından biri Godot'yu Beklerken' dir (En attendant Godot; 1952). Journal du voleur'ün (1949; "Hırsızın Günlüğü") yazarı Jean Genet, yeraltı dünyasının yaşamını yansıtan yapıtlarında, suç işlemeyi hiçbir şey yapmamaya yeğlediğini, bunun hiç değilse bir canlılık belirtisi olduğunu söylemiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısında ilk yeni roman türü yapıt 1954'te 19 yaşında bir kız tarafından yazıldı. Hosgeldin Hüzün'de. (Bonjour tristesse; 1954) François Sağan gençlik sorunlarını klasik bir üslupta, ama alaycı bir düş kırıklığıyla ele aldı. Bu yapıt, Fransa'da yazarların bir kuşak boyunca siyasal yükümlülüklerini öne almalarına karşın, klasik roman biçiminin sürdüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Ne var ki, daha sonra Alain Robbe-Grillet'in la Jalousie (1957; "Kıskançlık") adlı yapıtında görüldüğü gibi, yeni roman adı altında konuya ilişkin öğelerin ya da olayların belli bir kronolojik sıra izlemediği, konunun yeterli açıklığa kavuşmadığı çeşitli kurmaca edebiyat biçimleri ortaya çıktı. Yeni romanda kullanılan yöntemler dedektif öykülerine çok uygundu.

Fransız Akademisi'ne seçilen ilk kadın yazar olan Marguerite Yourcenar ise, Hadrianus'un Anıları (Memoires d'Hadrien; 1951) ile tarihsel roman türünde yeni bir çıkış açtı. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'da şiire ilgi azaldığı gibi, bu alanda belli başlı bir edebiyat etkinliğine de rastlanmadı. Jacques Brel gibi bazı şairlerin şiirleri şarkı sözü olarak ilgi gördü. Bu dönemin ünlü şairleri arasında Rene Char ve Jacques Prevert'i saymak gerekir. Prevert alaycı üslubuyla 20. yüzyıl başkaldırı şiirinin önde gelen adlarındandır. Rene Char ise sözcüklerle oynayarak dilin yapısını zorlayan şiirler yazmıştır.

1960'larda bilimsel ve teknolojik ilerlemenin etkileri edebiyat alanında da duyumsan-maya başlandı. Yapısalcılık adı verilen bir tür ayrıntılı edebiyat eleştirisi ortaya çıktı. 1968'de Paris sokakları öğrenci gösterilerine sahne oldu. Ne var ki, tarihte öğrenci eylemlerinin bazen edebiyatı etkilemiş olmasına karşın, bu dönemde değişen pek bir şey olmadı. Buna karşın, kadınlara ilişkin ve kadınlarca yazılan yazılarda nerdeyse bir patlama gözlemlendi. Bu dönemin en etkin yazarları antropolog Claude Levi-Strauss, dilbilim uzmanı Roland Barthes ve düşünür Michel Foucault'dur. Yazarlar arasında romancı Christiane Rochefort ve Pascal Laine'yi, şairlerden Georges Perec ve Jacques Roubaud'yu sayabiliriz. 1970'lerde ve 1980'lerde Michel Tournier' nin dışında pek az romancı olumlu eleştiriler aldı. Didier Martin gibi yazarlar hayal ürünü yapıtlar verdiler. Tarihsel roman ve kurgusal yaşamöyküleri moda oldu. Özyaşamöyküleri, anılar ve günceler en çok okunan edebiyat türleri arasına girdi. Marguerite Duras ise roman, öykü, tiyatro ve senaryo yazılarıyla geniş bir okur kitlesine ulaştı. Hiroşima Sevgilim (Hiroshima mon amour; 1959) adlı film öyküsü en beğenilen yapıtlarındandır. Az kişinin yer aldığı son öyküleri ise soyut bir üsluptadır. Marcel Pagnol'un taşrada geçen çocukluğuna ilişkin öyküleri, Nathalie Sarraute' un Enfance ("Çocukluk") ve Philippe Sollers'in Femmes ("Kadınlar") adlı, her ikisi de 1983'te yayımlanan yapıtları büyük ilgi gördü.